

Hørings svar om Kulturloven fra Arkivforbundet

Arkivforbundet er en interesseorganisasjon for arkivsektoren og har 120 institusjonsmedlemmer over hele landet. Medlemsinstitusjonene er byarkiv, interkommunale arkiv, private arkivinstitusjoner, museer, bibliotek og historielag. Arkiv er på lik linje med museer og bibliotek å anse som kulturinstitusjoner der et viktig mål er å sikre kulturarven. Både offentlige og privatskapt arkiv er sentrale som informasjons- og juridisk verdi. Det er derfor viktig for Arkivforbundet å arbeide for gode vilkår for arbeid med arkiv og bidra til å sikre en helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Generelle betraktninger

Det vises innledningsvis til at i Grunnlovens § 100 begrunnes ytringsfriheten i tre prosesser eller prinsipper; sannhetsprinsippet, demokratiprinsippet og autonomiprinsippet. Arkivdepotinstitusjonenes arbeid har en sentral oppgave i å bevare dokumentasjon for å sikre demokrati og hindre misbruk av makt. Arkiv har en symbolverdi i kraft av disse oppgavene. Det er derfor viktig for arkivdepotinstitusjoner å arbeide for gode metadata som sikrer troverdige kilder, transparent forvaltning og bidra til at kilder er lett tilgjengelig. Arkivforbundet ser det som en viktig verdi at folk har tillit til det offentlige, og de institusjoner som mottar offentlig støtte. Sikring og bevaring arkiver og god håndtering av dokumentasjon bidrar til dette.

Arkivforbundet legger merke til at arkiv som virksomhet ikke nevnes under punkt 4.2. Her løftes museumssektoren særskilt frem. Etter forbundets syn burde arkiv nevnes på lik linje med museum. I høringsuttalelsen kan det fremstå som arkiv forsvinner noe der ABM-sektoren blir drøftet. Et eksempel er i første avsnitt i 5.3 Departementets vurdering, der arkivinstitusjoner ikke nevnes i en lengre oppramsing av ulike institusjoner med arenaer for formidling av ytringer, tanker, ideer og debatt. Arkivforbundet vil også gjøre oppmerksom på at en stor andel av privatarkiv, som er samlet inn, forvaltes av museer og lokale bibliotek.

Arkivforbundet legger merke til at arkiv flere steder i høringen ikke nevnes selv der det hadde passet inn. Arkivforbundet ble heller ikke invitert som en av høringsinstansene, tilsvarende Norsk bibliotekforening og Norges museumsforbund. Det kan virke som om Kultur- og likestillingsdepartementet ikke i god nok grad er innforstått med at arkivpolitikk er en del av departementets portefølje, og at arkiv som sektor har en viktig plass innen kulturfeltet.

§ 2. Prinsippet om armlengdes avstand

Arkivforbundet ser positivt på forslaget om å stadfeste prinsippet om armlengdes avstand. Det er viktig at avgjørelser om forvaltning, forskning og formidling gjøres av de som har kompetanse på feltet og at avgjørelser ikke skal overprøves. Arkivforbundet er samtidig opptatt av åpenhet rundt beslutningsgrunnlag og etterprøvbarhet. Arkivforbundet ser at det vil være relevant med politiske føringer på hva det skal gis støtte til, men at føringene ikke skal styre innholdsproduksjonen i det som skal leveres. Eksempel vil være ulike jubilee og offentlige markeringer (eksempelvis hundreårsjubileet for stemmerett, skeivt kulturår etc.). Det må imidlertid være opp til den enkelte virksomhet (museum, arkiv, bibliotek eller historielag) å ta beslutninger om hvilket utvalg som skal formidles. Tilsvarende vil det være

avgjørende at det ved økonomiske tildelinger deltar fagpersoner som kan vurdere prosjektenes relevans og gjennomførbarhet når det søkes om midler.

Arkivforbundet støtter Norges Museumsforbunds uttalelse om utfordringer med å sikre armlengdes avstand i styreverv. Det har vært, og kan fortsatt være, en utfordring der det er for tett kobling i virksomhet og politisk styring i kultursektoren. Det gjør at det er viktig å sikre armlengdes avstand-prinsippet i kulturloven slik det er foreslått.

Det vises til at armlengdeprinsippet ikke skal gjelde for kulturmiljøområdet. Arkivforbundet ser ikke at argumentene nedfelt i høringsuttalelsen er sterke nok for et unntak. Det er på lik linje med kunst og kulturfeltet ellers naturlig at de med kulturmiljøfaglig kompetanse skal ha frihet til å ta beslutninger innenfor gitte politiske føringer og rammer uavhengig av eierskap.

§ 4. Fylkeskommunens og kommunenes oppgaver

I forslag til endringen av kulturlov legges det opp til at fylkeskommunen skal ha en oversikt over status og utviklingsbehov på kulturfeltet. Det forslås at Fylkeskommunen og kommunen skal sikre planer og rammer på lik linje med plan- og bygningsloven kapittel 8 og 11, der det fastsettes overordnede mål og strategier. Arkivforbundet stiller seg positiv til å få tilsvarende ordning på kulturfeltet og i særdeleshet innenfor ABM-sektoren. Arkivforbundet tror dette vil bidra til økt synlighet og forståelse for arbeidet i arkivsektoren. Det vil også på sikt kunne bidra til å sikre gode økonomiske rammebetingelser for bevaring og tilgjengeliggjøring av privatarkiv.

Arbeidet med privatarkiv er ikke lovfestet. Det fører til store variasjoner geografisk i hva som blir bevart og hvilken virksomhet som står bak bevaringen. Det er tidvis uklar arbeidsdeling mellom forvaltningsnivåer og manglende avklaring om ressurser til virksomheten. Det igjen fører til store etterslep på bevaring, sikring, digitalisering og tilgjengeliggjøring.

Arkivforbundet er positiv til at det tydeliggjøres hvilke plikter kommunene og fylkeskommunen skal ha på kulturfeltet. Medlemsorganisasjonene har erfart at dersom virksomheten blir nedfelt i fylkeskommunale eller kommunale planer er det større sannsynlighet for økonomisk støtte. Derfor er Arkivforbundet positiv til at dette blir nedfelt i ny kulturlov, og det er viktig at arkiv fremheves som en virksomhet som hører inn under kulturloven. På den måten blir arkivarbeidet også løftet frem som regional og lokal verdi.

Arkivforbundet vil samtidig påpeke at det har vært positiv utvikling i enkelte regioner etter at Arkivlovutvalget la frem sin utredning i 2019. Arkivverket har også vært tydelig på behovet for bevaringsplaner for privatarkiv i fylkene. I høringsforslaget om ny Arkivlov var det ikke forslag om lovregulering om forvaltningsnivåene innenfor privatarkivfeltet. Det kan føre til nedprioritering av feltet. Arkivforbundet er i likhet med Arkivverket bekymret for om satsingen på arkiv blir nedprioritert, selv om vi har forventninger til at det fremdeles vil bli laget regionale bevaringsplaner rundt om i fylkeskommunene. Det er derfor viktig at arkivvirksomhet dekkes av kulturloven.